

moral, zatim antikomunizam, antiamerikanizami vizija bele Evrope kao obnovljenog Franačkog carstva bili su svojevrsna neutralizacija fašizma, a neretko i njegova apologija (Pfahl-Traughber 1994). U nešto drugačijem obliku i u Jugoslaviji, zahvaćenog građanskim ratom 1990-ih, odnos prema fašističkoj prošlosti se kristalisao oko pitanja da li je istorija prosvetčivanje ili oslonac nacionalnom identitetu (J. Koka). Revizionizam ili snažno konvertitstvo nošeno razbuđenim nacionalnim romantizmom je u jugoslovenskoj misli o društvu, a naročito u historiografiji, zahvatio i odnos prema fašizmu. U Hrvatskoj je službeni revizionizam radikalno izmenio odnos prema ustaškom fašizmu neutralizujući ustaški genocid, a u srpskoj historiografiji teče paralelni proces revidiranja odnosa prema domaćim kvislinzima i četništvu (premda konzervativno-monarhistički četnički pokret D. Mihajlovića nije bio fašistički). U Hrvatskoj je 1990-ih pokušano da se Jasenovac pretvori u spomen svim palima za Hrvatsku (jednako nedužnim civilima i njihovim ubicama). Slično Frankovoj politici i bitburškoj ceremoniji hrvatska normalizacija fašizma je nazvana "miksanjem kostiju". Ustaše su postale "oslobodilačka vojska", a partizani "zločinci" i krivci za "hrvatski križni put". Umesto Jasenovca svetište je postao Blajburg (mesto razbijanja kvislinške vojske 1945). Ponet burnim ideološkim promenama, bez odmerenosti i uočavanja dublje, ne uvek neprotivrečne funkcije političkih pokreta, niz domaćih istoričara učinio je snažan konvertitski obrt iz jednog apologetskog stava (bezostatna apologija komunističke politike) u drugi (demonizacija komunista i rehabilitacija šovinističkih i fašističkih "patriotskih" snaga). Podrobnijim uporednim istraživanjem mogao bi se pokazati visoki stupanj podudarnosti ovog procesa u Srbiji i Hrvatskoj 1990-ih godina: široki luk zaokreta od bezrezervnog levičarskog antifašizma ka normalizovanju i veličanju šovinističkih i fašističkih pokreta iz Drugog svetskog rata. U zanosu slepog patriotizma navedeni zaokreti bili su sasvim prirodni, teorijski antifašizam spleo se sa imperativima tekuće politike, a kriterij naučne objektivnosti sa "patriotskim" politikantstvom. Zaokret udesno jugoslovenske misli o društvu praćen je kritikom levičarskog antifašizma kao "fatalne internacionalističke zablude" ili "nepatriotske izdajničke aktivnosti". Težnja za prevrednovanjem komunističke historiografije još uvek se odvija u obliku raznorodnih isključivosti. Revizionizam je lako prelazio u spontano konvertitstvo, a u odnosu prema fašizmu moguće je pratiti dramatične obrte pojedinaca, naučnih jedinica i širih struja. U Hrvatskoj utemeljenje nove državne nezavisnosti iziskivalo je izmenu odnosa prema ustaškom fašizmu, a slična potreba Republici Srpskoj nametala je revidiranje odnosa prema četništvu. U historiografiji novo viđenje istorije arhivski je kičeno "krupnim otkrićima", a u sociologiji i misli o politici prihvatanjem pomodnih antilevičarskih teorijskih konstrukcija okruženja. Za razliku od SR Nemačke u državama bivše Jugoslavije idejni otpor levice bio je paralisano agresivnim konformističkim "patriotizmom". U građanskom ratu svaki oblik internacionalizma ili kritičkog patriotizma bilo je lako prokazati kao izdaju, a ugroženoj naciji je svaki saveznik dobrodošao, pa i fašistički. Idejni most zaokreta udesno izražen u pitanju "Da li su Nemci krivi za sve?", odgovara nacionalno romantičarskom revizionizmu najnovije srpske historiografije ispoljenom još u zahtevu tzv. Memoranduma da se sa srpskog nacionalizma skine hipoteka, a Tuđmanovo neutralizovanje ustaških zločina je ogoljenija verzija Nolteovog relativisanja Aušvica. Službeno izmirenje žrtava i zločinaca u Bitburgu više je nalik nacionalnom pomirenju u Hrvatskoj nego u Srbiji. Cilj prvog ceremonijala je američko-nemačko zbližavanje, težnja SR Nemačke da postane ravnopravni član NATO pakta i zajednički blok protiv levog desnog ekstremizma, dok je u hrvatskom slučaju raskid sa prošlošću trebalo da ojača nacionalnu svest, državnu nezavisnost i izvlačenje iz pogubnog jugoslovenskog zagrljaja. U Jugoslaviji je izostao snažniji otpor levice novom talasu revizionističkog antifašizma, a otpor šovinizmu je, doduše, stizao